

22. 10. 2013

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Úspěšnost odpůrcí žaloby vůči zástavní smlouvě

Významným nástrojem, kterým občanský zákoník vybavuje věřitele v „boji“ proti jeho dlužníkovi, je tzv. odporovatelnost právních úkonů. Ta umožňuje věřiteli doslova za pět minut dvanáct zabránit vyvedení jediných významnějších hodnot dlužníka z jeho dosahu tím, že různé právní úkony lze na návrh věřitele prohlásit za relativně bezúčinné, na základě čehož lze pak věřitelovu pohledávku uspokojit zpeněžením právě těchto dlužnickových majetkových hodnot. Otázkou zůstává, zda věřitel může využít tento nástroj i proti zastavení dlužníkovy majetku.

Zmíněná odporovatelnost právních úkonů je upravena v jediném ustanovení § 42a OZ, dle jehož odstavce 2 ji lze obecně uplatnit vůči různým právním úkonům, které učinil dlužník v úmyslu zkrátit své věřitele v posledních třech letech. Jak je nutné vykládat pojem dlužník použitý v tomto ustanovení, vysvětlil Nejvyšší soud ČR již ve svém rozsudku ve věci spis. zn. 31 Cdo 870/99 ze dne 26. října 1999, publikovaném ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR pod č. 52/2000, když uvedl, že tímto dlužníkem se rozumí nejen tzv. hlavní dlužník, ale i náhradní dlužníci, tj. osoby subsidiárně a akcesoricky zavázané uspokojit věřitele hlavního dlužníka (tedy především ručitelé). Dosud uvedené by tedy nasvědčovalo tomu, že z úkonů, které mohou významně ovlivnit majetkovou sféru dlužníka (ve smyslu zmíněného rozhodnutí), je odporovatelnost omezena pouze na úkony jeho samotného.

To ostatně potvrzuje i právní teorie a praxe, která mezi právní úkony, které lze napadat odpůrcí žalobou, řadí z dvoustranných právních úkonů dlužníka kupříkladu kupní smlouvu, darovací smlouvu či dědickou dohodu a z jeho jednostranných právních úkonů dlužníka odmítnutí dědictví. Vedle těchto právních úkonů může citelně ovlivnit vymahatelnost pohledávek věřitele také skutečnost, že dlužník poskytne svůj majetek jinému věřiteli jako zástavu. Může se však věřitel úspěšně domáhat prostřednictvím odpůrcí žaloby vyslovení relativní bezúčinnosti zástavní smlouvy?

Odpověď na tuto otázku hledal ve svém recentním rozsudku ve věci spis. zn. 21 Cdo 2041/2012 ze dne 27. srpna 2013 také Nejvyšší soud ČR, přičemž dospěl k závěrům, které mohou být pro nemalou skupinu věřitelů poměrně významné.

Zástavní smlouva není odporovatelným právním úkonem

Co se týče možnosti odporovat zástavní smlouvě, je třeba přihlídnout k tomu, že zástavní právo má primárně zajišťovací funkci. Jeho zřízením na majetku dlužníka se tak tento majetek nedostává z dosahu jeho věřitelů, lze se tudíž i nadále domáhat uspokojení pohledávky věřitele zpeněžením

tohoto majetku.

Přestože možnosti uspokojení z majetku nezastaveného a zastaveného jsou obecně diametrálně odlišné, není dle názoru Nejvyššího soudu ČR při pouhém uzavření zástavní smlouvy dlužníkem naplněna základní podmínka odporovatelnosti (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ve věci spis. zn. 30 Cdo 2435/2006 ze dne 5. března 2008), a to, aby takovým úkonem došlo ke zmenšení majetku dlužníka. Vzhledem k tomu proto samotná **zástavní smlouva není považována za odporovatelný právní úkon dlužníka.**

Vedle funkce zajišťovací nelze ovšem u zástavního práva přehlédnout také jeho funkci uhrazovací. Zástavní věřitel se může v případě prodlení dlužníka domáhat uspokojení zajištěné pohledávky zpeněžením zástavy ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy. Ve veřejné dražbě se přitom pohledávka nezajištěného věřitele vůbec neuspokojuje, při soudním prodeji zástavy se na ni může dostat pouze tehdy, zbude-li něco z výtěžku prodeje zástavy po uspokojení pohledávky zástavního věřitele. K uspokojení pohledávky nezajištěného věřitele bohužel nemusí dojít ani tehdy, podaří-li se mu před veřejnou dražbou či soudním prodejem zástavy postihnout zastavený majetek ve výkonu rozhodnutí či exekuci. Způsob rozdělování výtěžku z prodeje zástavy je zde totiž stejný jako při jejím soudním prodeji mimo rámec vykonávacího řízení.

Z toho je zřejmé, že zastaví-li dlužník svůj majetek, dojde k zásadnímu ohrožení dobytosti pohledávky nezajištěného věřitele za tímto dlužníkem až v okamžiku, kdy zástavní věřitel přistoupí k realizaci zástavního práva. Teprve v tomto momentě pak dojde ke zmenšení majetku dlužníka.

Pozice věřitele není nutně ztracena

Jelikož Nejvyšší soud ČR nepovažoval zástavní smlouvu za odporovatelný právní úkon, přišel alespoň s alternativním řešením zajišťujícím věřiteli, aby v případě zastavení dlužníkovu majetku nebyly možnosti uspokojení jeho pohledávky zcela ztraceny. Ačkoliv ustanovení § 42a občanského zákoníku na první pohled nedává věřiteli možnost odporovat právním úkonům jiné osoby než dlužníka, je dle něj možné za předpokladu naplnění dalších podmínek úspěšně odporovat **právním úkonům zástavního věřitele, jimiž se domáhá uspokojení své pohledávky ze zástavy.**

Z úkonů zástavního věřitele tak lze odporovat (i) návrhu na zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy, (ii) návrhu na výkon rozhodnutí prodejem zástavy a konečně (iii) přihlášce pohledávky do zahájeného řízení o výkon rozhodnutí prodejem zástavy. Napadení těchto úkonů zástavního věřitele odpůrcí žalobou bez dalšího nemusí ovšem v praxi zabránit prodeji zástavy. Proto správně Nejvyšší soud ČR připustil, aby se v případě, kdy již bude pohledávka zástavního věřitele na základě těchto jeho úkonů uspokojena, **mohl nezajištěný věřitel domáhat na zástavním věřiteli vydání peněžních prostředků získaných prodejem zástavy (až do výše své pohledávky).**

Kontroverzní řešení

Na citovaném rozhodnutí je pozitivní, že nalézá pro nezajištěného věřitele prostředky k dosažení uspokojení jeho pohledávky i v situaci, kdy dlužník účelově zastavuje svůj majetek. Přesto je dle mého názoru toto rozhodnutí v některých aspektech poněkud kontroverzní, a to nejen proto, že odporovatelným není dle něj úkon dlužníka, nýbrž zástavního věřitele.

Jeden z problémů, které se v předmětném rozhodnutí neřeší, spočívá v tom, že za odporovatelné jsou v něm považovány úkony zástavního věřitele procesní povahy, ač odporovatelnost má dle občanského zákoníku směřovat vůči právním úkonům v hmotněprávním smyslu. Dále se nelze zcela ztotožnit s argumentací, dle které zřízení zástavního práva k majetku dlužníka nevede k jeho zmenšení. Z těchto

důvodů se mi proto jeví jako právně čistší řešení, které připouští odporovatelnost u zástavní smlouvy.

Závěrem uvádím, že odporovatelnost je upravena i v novém občanském zákoníku, a to jako tzv. relativní neúčinnost (§ 589 až 599). Nová právní úprava je propracovanější než stávající (to je patrné již z počtu paragrafů věnovaných tomuto institutu), v základních aspektech se však od ní příliš neliší. I podle ní tak platí, že domáhat se relativní neúčinnosti lze odpůřčí žalobou toliko vůči právnímu jednání dlužníka. Závěry komentovaného rozhodnutí tak bude nutné mít na paměti i po 31. prosinci 2013. Nelze ovšem vyloučit, že dříve či později bude Nejvyšší soud ČR rozhodovat totožnou situaci a bude je za účelem posílení věřitelovy pozice korigovat.

Mgr. Michal Červinka,
advokát

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center
Na Rybníčku 1329/5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350

Fax: +420 296 368 351

e-mail: law.office@mn-legal.eu

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)

- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)